

Wstęp

Okupacja sowiecka Podlasia to mało znana historia. Pierwsze opracowania zaczęły pojawiać się po roku 1989. Dlatego, że jest mało znana, jest interesująca.

Podlasie sięga dorzecza górnej Narwi i Biebrzy oraz środkowego Bugu. Region, o którym piszę, określa się mianem południowego Podlasia¹. Praca obejmuje teren trzech powiatów: białkopodlaskiego, radzyńskiego, włodawskiego.

W pierwszym rozdziale przedstawiłam kilka aspektów kampanii wrześniowej 1939 r. Wojna powietrzna, która była prowadzona kosztem ludności cywilnej, tragedie września dopełniły masy ludności napływającej na Podlasie. Region nie był uwzględniany w planach Naczelnego Dowództwa, stał się obszarem przemieszczania wojsk rozproszonych pod naciskiem Niemców. Połączone to było z ewakuacją władz cywilnych, co sprawiło, że ludność sama musiała się o siebie zatroszczyć.

W drugim rozdziale przedstawiłam bitwy SGO „Polesie” z Armią Czerwoną. Wspomniałam o utworzeniu przez gen. Kleeberga cywilnych władz, które były przedłużeniem na-

¹ *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 4, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996, s. 939.

dziei. Generał Kleeberg wykazał troskę o ludność cywilną i uchodźców. Rozproszone grupki wojsk, które się do gen. Kleeberga przyłączyły, i nadzieja udzielenia pomocy walczącej stolicy oraz chęć walki do końca sprawiły mimo wyczerpujących walk z Armią Czerwoną w miejscowościach Jabłoń, Puchowa Góra, Milanów, że do kapitulacji 6 października doszło tylko z powodu braku amunicji i możliwości jej uzupełnienia. W podrozdziale tegoż rozdziału poruszyłam sprawę krótkiego epizodu walki KOP z Sowietami. Nękani przez Sowietów, wyczerpani po zwycięskiej bitwie pod Wytycznym na rozkaz gen. Orlika-Rückemanna się rozproszyli. Sam generał ze sztabem podjął pierwsze plany walki w konspiracji.

W trzecim rozdziale dotyczącym okupacji przedstawiłam skład osobowy rewkomów². Represje w miejscach walki, pierwszą deportację, grabieże oraz mordy dokonane przez rewkomy. W podrozdziale tegoż rozdziału krótko opisałam „Prawdę Białej Podlaskiej”.

Trudności, jakie napotkałam podczas pisania, wiążą się z małą ilością materiałów i publikacji dotyczących sowieckich rządów na tych terenach. Są materiały źródłowe, opracowania Cz. Grzelaka, wybór dokumentów do momentu agresji 17 września 1939 r. na Polskę oraz opracowania dokumentów S. Jaczyńskiego i Cz. Grzelaka w „Wojskowym Przeglądzie Historycznym”, dokumenty SGO „Polesie” opracowane przez T. Krawczaka.

Problem okupacji poruszyli Cz. Grzelak, R. Szawłowski, W.K. Cygan, ale są to prace natury ogólnej. O okupacji sowie-

² Rewkom (z rosyjskiego „rewolucyjnyj komitet”) – dawniej określenie to oznaczało bolszewicki sztab dokonujący przewrotu wojskowego i samoistnie obejmujący władzę.

ckiej Podlasia pisał M. Bechta, powstały artykuły J. Geresza oraz liczne wspomnienia Z. Jobdy, A. Kutnika i J. Klaudy.

Poruszyłam kwestię krótkiego epizodu kampanii wrześniowej i walk, jakie stoczyła Armia Czerwona z SGO „Polesie” i KOP, oraz zbrodni dokonanych pod okupacją sowiecką.